

DIVERSITAT RELIGIOSA I URBANISME: UN ESTUDI DE CAS, LA CIUTAT D'OLOT

Jordi Feu, Xavier Casademont
Universitat de Girona

Contextualització

Sense cap mena de dubte, el procés migratori que ha experimentat la ciutat d'Olot entre la dècada dels anys vuitanta i fins l'actualitat, ha estat un dels més destacats que s'han viscut al llarg de la història. No sembla pas gens agosarat afirmar que l'impacte dels fluxos migratoris estrangers ha estat, com a mínim, similar a l'arribada d'immigració espanyola a la meitat del segle anterior.

La immigració estrangera a Olot es comença a visualitzar a finals de la dècada dels anys setanta. En aquests moments, la presència de persones de nacionalitat estrangera és gairebé anecdòtica i no adquireix una importància quantitativa destacada. Els primers immigrants que arriben són marroquins, alguns dels quals han passat abans per la ciutat de Barcelona per treballar a la construcció, i no han patit dificultats de tipus legal i administratiu per poder desplaçar-se, residir i treballar a Catalunya. Des de Barcelona, alguns arribaran a Olot, on treballaran durant períodes concrets, inicialment amb viatges d'anada i tornada al seu país d'origen i, més endavant, establint-s'hi definitivament.

Els primers fluxos que arriben són importants perquè signifiquen l'embrió d'una etapa que en els anys successius esdevindrà molt rellevant. En tot cas, aquest primer embrió dels fluxos migratoris estrangers serà la base d'una etapa més destacada, compresa entre els darrers anys de la dècada dels vuitanta i la dels noranta, en els quals la immigració, sobretot la que prové del Marroc i de Gàmbia, deixa de ser considerada conjuntural per convertir-se en una realitat estructural a la ciutat.

Són dos, per tant, els grans períodes d'arribada d'immigració estrangera que des de principis dels setanta han afectat Olot. Un període comprès entre els anys vuitanta i noranta i, l'altre, a partir de l'any 2000 i fins el 2008, aproximadament.

La primera dècada del segle XXI la ciutat d'Olot viurà canvis intensos que es fan especialment palesos en el terreny de la demografia, però que paral·lelament es reproduïxen en altres àmbits, transformant de manera radical el paisatge humà de la ciutat. En un context de consolidació de la globalització, de lliure circulació dels productes i del capital financer, les persones també es desplacen d'un país a un altre per tal de guanyar-se la vida. En aquest context, però, les traves legals que intentaran posar fre a l'arribada de població estrangera i assegurar la seva legalitat, dificultarà els objectius migratoris dels estrangers que es vénen a instal·lar a casa nostra.

La immigració que arriba a Olot s'explica per causes fonamentalment econòmiques i familiars. L'estructura productiva de la comarca i el bon cicle econòmic d'aquest període demanen una quantitat important de treballadors –majoritàriament poc qualificats– per tal d'inserir-se en el teixit industrial i en el sector serveis. Amb el pas del temps, els primers immigrants estrangers exerciran el dret al reagrupament familiar, per la qual cosa arribaran un nombre important de cònjuges i fills, produint canvis importants en molts d'àmbits. L'educació és un dels àmbits que experimentarà de manera més punyent els efectes del reagrupament familiar que posarà a prova la capacitat d'adaptació del model escolar de la ciutat i plantejarà reptes molt importants des del punt de vista de la cohesió social, la igualtat d'oportunitats i la qualitat educativa.

És a partir de l'any 2000 que, amb plena consonància amb la tònica que afecta el conjunt de Catalunya, la immigració a la ciutat viu un període molt destacat tant per la quantitat de persones que s'instal·len com per l'heterogeneïtat. El perfil majoritari de l'immigrant estranger

canvia, especialment pel que fa a la nacionalitat, amb l'arribada de població de nacionalitat índia (de la regió del Panjab i de religió sikh), de la Xina, i en menor mesura de països de l'Europa de l'Est (Romania i Ucraïna) i del centre i sud d'Amèrica (Argentina, Colòmbia, Perú, etc.).

Aquest increment de les nacionalitats d'origen dels immigrants estrangers suposa, també, i entre moltes altres coses, un increment de la diversitat religiosa. Si bé no es pot caure en l'error d'establir una relació directa entre un país d'origen i una religió, és cert que molts dels estrangers que arriben a la ciutat voldran viure la seva religiositat a la ciutat, no només de manera individual, sinó que amb el pas del temps de manera col·lectiva.

Demandes dels col·lectius d'estrangers

És obvi pensar que en el transcurs d'aquest període (1980-2008) els estrangers han anat formulant demandes a l'administració per tal de millorar la seva situació o bé per resoldre qüestions d'urgència. Demandes a les quals, com a mínim, cal fer un parell d'apreciacions: per una banda, no sempre s'han formulat de manera clara i explícita; i per l'altra, no sempre han estat demandes formulades exclusivament pel propi col·lectiu perquè a mesura que la ciutat ha desplegat una política envers els estrangers, les peticions i més concretament les polítiques que se n'han derivat han resultat híbrids que en termes generals han donat bons resultats.

En qualsevol cas, les demandes que podem convenir en afirmar que han emanat del col·lectiu d'estrangers pivoten sobre les següents qüestions: 1) accés al mercat de treball (demandes accentuades en el moment que esclata la crisi econòmica, social, política, ètica i financera). Aquestes demandes s'han vertebrat a redós de l'assessorament jurídic, la formació i l'alfabetització per tal d'accedir a un treball; 2) habitatge: demanda que apareix ben aviat i que s'articula al voltant de la necessitat imperiosa i estesa entre els estrangers de trobar habitatge digne i amb condicions; 3) sanitat i serveis socials (accés a recursos bàsics per fer front a dificultats diverses, algunes d'elles imperioses); 4) educació: educació per adults, especialment; 5) participació política, expressada a través del dret de vot; i 6) participació social a través de l'organització dels col·lectius en associacions socio-culturals, de mediació i d'interlocució amb l'administració i, en la vessant que a nosaltres ens interessa en aquesta comunicació, en la necessitat de disposar de centres de culte per viure de forma col·lectiva el fet religiós.

Els centres de culte

A la ciutat d'Olot, la qüestió dels centres de culte de les "altres religions" és un fet incontestable que té les seves llums i les seves ombres. Com a element a destacar en positiu és que bona part dels col·lectius de religió no catòlica (musulmans, sikhs, evangèlics, etc.) han pogut comptar, i alguns de bon començament, amb diferents centres de culte que amb el pas del temps han anat millorant llurs condicions i fins i tot podríem dir l'acceptabilitat social.

Aquests centres de culte no es troben, com en altres ciutats mitjanes o grans del país, als extraradis o al costat de polígons industrials o llocs poc acollidors, sinó que es troben repartits per diferents barris de la ciutat i en molts casos no pas al mateix barri on més es concentra la població estrangera.

Per contra, i com a elements negatius que ens haurien de fer pensar de debò i críticament, aquests locals s'han anat implantant enmig d'un "desert" legal travessat circumstancialment per un marc normatiu raonable i assenyat que, arran de l'esdevenir polític, pràcticament no es va aplicar; alguns d'aquests centres de culte es van obrir malgrat la pressió racista i xenòfoba dels veïns; i encara hi ha alguns centres que mereixen ser millorats per portar a terme, amb dignitat, les pràctiques religioses. En aquest sentit, doncs, si bé tal i com hem assenyalat en un principi no ens trobem en un marc advers perquè les diferents confessions es puguin expressar

lliurament i, sobretot, puguin celebrar els actes que els són propis, és cert que hi ha feina a fer i, en alguns àmbits, aquesta és considerable.

Diversitat cultural i religiosa i educació: propostes per millorar la situació actual

Malgrat que la diversitat cultural i religiosa a la ciutat d'Olot no sigui, avui, un problema manifest sí que és, com passa en tants altres llocs, un problema latent que de tant en tant s'expressa en brots "controlats" i, per dir-ho d'alguna manera, de "baixa intensitat" que, per ser així, no deixen de ser preocupants.

Probablement, el problema no ha anat a més per les mesures endegades per l'administració (detallades a la comunicació) i per la implicació de determinades entitats socials (Càritas, Creu Roja, Esplais, etc.) que, des de la base, han fet un treball preventiu i sobretot d'acció importants. A nivell institucional cal parlar d'una política educativa -exemplar en molts aspectes- encaminada a evitar la segregació escolar. Aquesta política, iniciada a final de la dècada dels 90 del segle passat i vigent en el moment actual, consisteix en un repartiment equitatiu d'alumnes amb necessitats educatives especials (immigrants la majoria) a tots les centres públics i concertats de la ciutat; en establir una zonificació escolar que equilibra la concentració de població immigrant d'alguns barris; i en la posada en marxa de dispositius complementaris (servei d'autobús i beques de menjadors) per als alumnes que, per raons d'equilibri social, són desplaçats de la zona que d'entrada els pertoca.

La diversitat cultural, la inclusió social i, fins a un cert punt la interculturalitat, es treballa també des del projecte de Ciutat Educadora subscrit per la Ciutat d'Olot ara fa tres anys. Amb tot, hem de dir que la diversitat religiosa i el tractament normalitzat d'aquest és, si traiem les accions empreses pel Grup de Diàleg Interreligiós, un camí que està força per fresar. Feta aquesta consideració, ens fa la impressió que es podria aprofundir en el que venim comentant, aprofitant dos marcs orientadors de polítiques socials i educatives com són: el marc del Projecte Educatiu de Ciutat al qual acabem d'al·ludir i el Pla de Govern de l'Ajuntament d'Olot (2011-2015); i, per altra banda, un altre marc cultural educatiu que pot donar de sí és, com expliquem en la comunicació, el Museu dels Sants de la Ciutat que, per la seva singularitat en el conjunt de museus de Catalunya, en cas de ser enfocat des d'una perspectiva oberta, plural –i un tant imaginativa- podria ser una bona excusa per treballar des diversos punt de vista la diversitat i el diàleg interreligiós.

Bibliografia i webgrafia

Estruch, J., (2004). Les altres religions. Minories religioses a Catalunya. Barcelona: Mediterrània

Griera, M. del M. (2011). Diversitat religiosa i món local. Barcelona: Diputació de Barcelona. Àrea de Presidència. Direcció de Comunicació. Recuperat el 22 de novembre de 2012 a: http://www1.diba.cat/llicreteria/lstDetall_Publicacions.asp?Opener=Diputacio&ID=49390#textCondicionsDescarrega

López, Camps, J., "Afers religiosos. Una proposta de política pública" a Papers de la Fundació, nº 152. Barcelona: Fundació Campalans (sense data de publicació)

Moreras, J., (2009). La regulació local del pluralisme religiós. <http://www.Trànsit.es>
Fundación Pluralismo y Convivencia i l'Observatorio del Pluralismo Religioso. <http://www.observatorioreligion.es/>

Ponce, J. (Coord.) (2010). Ciudades, derecho urbanístico y libertad religiosa: elementos comparados de Europa y Estados Unidos. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.

Revista CIDOB d'afers internacionals, núm. 77. Barcelona: CIDOB. Recuperat el 22 de novembre de 2012 a:

http://www.cidob.org/ca/publicaciones/revistas/revista_cidob_d_afers_internacionals/dimensiones_del_pluralismo_religioso).

Seglers, A., (2006). “Les competències autonòmiques i locals en relació amb la gestió pública dels afers religiosos” a Revista Catalana de Dret Públic, nº 33, pàg. 181-208.